

Hoe dat Artus onder schijne van tot [h3va] sinte Jacops te gaen om sine bevaert te betalen, wech reysde om Olyvier te vinden, ende vanden witten ridder die hem brochte daer Olyvier ghevanghen was.

Capittel .LIX. ¹

In deser manieren was Artus wel een maent int hof vanden coninc van Engelant, die hem soe goede chiere dede als hi Olyvier gedaen soude hebben, pensende oec dat hijt selve had geweest. ² Also dede oec Helena ende al die ander. ³ Ende als hi sach dat Helena genesen was van haerre siecten, ⁴ so q[u]am ⁵ hi biden coninc ende seide hem dat hi een bevaert sculdich was tot sinte Jacops, ende dattet hem van noot was dat hise betaelde sonder eenich geselschap. ⁶ Daer omme badt hi hem dat hi te vreden ware ende wel ghesint dat hij alleen daer ghaen mochte, ende hi soude weder comen als hi eerste mocht. ⁷

Die coninc vragede hem of hi so haest sijns wijfs moede was. ⁸

Hi antwoerde hem: Neen hi. ⁹ Ende daer nae nam hi orlof anden coninc. ¹⁰

Des anderen daechs gaf hem die coninc een lesse, ¹¹ ende hi seide dat hij om Gods wille soude wachten hem luiden in sulc verdriet te stellen als si daer te voeren in hadden geweest bi sinen sculden. ¹²

1. ¶ Comment Artus soubz lombre daller a saint iaques rendre son veu. se departit pour trouuer oliuier. et du cheualier blanc qui le mena pres ou il estoit. Le .lix. [chapitre]

2. [f4r] EN cest estat fut artus bien lespace dung moys a lhostel du roy dangleterre qui luy faisoit grant chiere et grant honneur comme il eut a Oliuier pensant aussi que ce fust il

3. Aussi faisoit helaine et tous les aultres.

4. Jan van Gheleven 1576: ende als hy sach dat Hele-[k2vb]na ghenesen was van haer sieckte ende datter niet meer gheen vreesse in en was. Soo quam hy byden [...]

5. Homburch [1510]: qnam

6. Et quant il vit que heleine estoit au dessus de sa maladie quil ny auoit plus de danger il vint vers le roy et luy dist quil deuoit vng voyage a saint iaques et quil falloit quil le payast et sans compagnie

7. Pour ce luy pryoit il quil fut content quil y peust aller seul et quil reuiendroit le plus brief quil pourroit

8. Le roy luy demanda sil estoit ia atedie de sa femme

9. lequel luy respondit et dist que non

10. apres ce il prist conge du roy pour part[ir]

11. lesse: dringend advies

12. Lendemain le roy luy donna bien vne lettre Et luy dist pour dieu quil se gardast de les

Ende oec soe riet hi hem seer dat hij geselschap soude nemen.¹³ Mer Artus en wilde des niet doen, ende hi ghinck wech des anderen daechs des morghens, na dat hi oerlof genomen hadde van Helena, ende dat hij haer beloeft hadde dat hi cortelinghe weder comen soude.¹⁴

Ende hi dede so veel naersticheyts dat hij in corter tijt int foreeste quam, daer hi op ander tijden den witten ridder gevonden hadde.¹⁵ Nochtans en dorste hij hem selven inden foreeste niet steken¹⁶ uut vresen of hi van gheliken beestten yet vinden mochte, als hi te voren daer gevonden hadde.¹⁷ Daer omme verbeyde hi of [h3vb] sijn ridder nyet weder comen en soude.¹⁸

Artus beyde daer so langhe dat hi hem sach comen.¹⁹ Doen guetede hi hem, ende hij guetede hem weder omme.²⁰ Daer nae dede hi Artus achter op sijn paert sitten ende seide: “Artus, lieve vryent, sulstu di selven wel derren aventuren²¹ om dynen geselle te verlossen?”²²

Artus seide: “Seker, ja ic!”²³

“Nu sal ic seggen,” seide die ridder, “ghi sijt bedectelick²⁴ gewapent, waer bi dat ghi te stouter moecht wesen.²⁵ Want ic segghe di dat die co[n]inck²⁶ die Olyvier gevangen hout, een halve mijle buten sinen

mettre en tel desplaisir quilz auoient este par auant a sa cause

13. Aussi luy conseilla beaucoup qu[i]l voulsist prendre compagnie

14. mais artus nen voulut rien faire. et partist lendemain matin seul apres ce quil eut pris conge a helaine et quil luy eut promis de retourner en brif.

15. et fit tant que en brief il arriua en la forest ou il auoit trouue le blanc cheualier.

16. dorste hij hem ... niet steken: durfde hij zich niet te begeven

17. toutesfoys il ne se osoit boutter dedens de paour quil ne trouuast de pareilles bestes quil auoit trouuees.

18. et pour ce attendoit il la verite se son cheualier reuiendroit pas.

19. Et tant y fut quil lapperceut venir

20. Artus le salua il luy rendit son salut

21. aventuren: in gevaar brengen

22. Puy le fist monter derriere luy et luy dist Artus mon amy as tu bonne volonte de rauoir ton compaignon Te oseras tu mettre en aduventure pour le recouurer

23. Certes dist artus il nest riens en quoy ne me voulsisse aduenterer pour le rauoir

24. sijt bedectelick gewapent: draagt een maliënhemd onder uw bovenkleding

25. Or ie te diray dist le cheualier tu es arme a la couuerte par quoy tu dois estre plus hardi.

26. Homburch [1510]: couinck

huyse is mit heimeliken ²⁷ geselschap. ²⁸ Ende het sijn van hier tot daer wel .XXXIIJ. ²⁹ mijlen, ende hij en is m[a]er ³⁰ sijn vierder, ³¹ ende hi is te voete. ³² Mer wiste ic of ghijse wel soudet derren bevechten alle viere om dinen goeden vrient weder te ghecrighen, soe soude ic u daer in [c]orter ³³ tijt ghebrocht hebben.” ³⁴

Artus bedancte hem seer, ende hij bat hem dat hi alsoe dede. ³⁵

Die ridder stac sijn paert mit sporen, ende hij en hadde hem nyet soe haeste gheladen, hi en was in een ogenblic tijts daer die coninc was. ³⁶ Doe wijsde hi hem Artus, ende hi seyde: “Artus, sit of vanden paerde ende stelt den voet ter aerden. ³⁷ Siet uwen viant! ³⁸ Mogestu dinen gheselle weder ghecrighen, soe segt hem dat een ridder mit witten ghecleet hem gruetet, die welc u dair ghebrocht heeft.” ³⁹

27. heimeliken: privé

28. *Je te aduertis que le roy qui tient Oliuier prisonnier est vne bonne demye lieue hors de sa maison a priue maisnie* — Jan van Ghelen 1576: gesinne ende geselschap

29. .XXXIIJ.: geen vertaalfout — de vertaler volgt hier niet de voorkeureditie — het getal 34 vindt men ook in de drukken Hf 5302 (ca. 1491-1492) en 4-BL-4461 (na 1493).

30. Homburch [1510]: meer — verbeterd naar Jan van Ghelen 1576 — “meer” zal een Delfts relict zijn.

31. sijn vierder: met hem als vierde

32. *Il y a dycy iusques a la xxxiiij. lieues et nest que luy quatriesme et si est de pie.*

33. Homburch [1510]: torter

34. *Mais se ie pensoye qu tu les osasses combattre tous quatre pour rauoi[r] ton amy ie te y auroye mene en peu despace*

35. *Artus le remercia et luy pria que ainsi le fist*

36. *Le cheualier feri[t] le cheual des esperons et ne leut pas si tost laissie que en vng moument il fut la ou estoit le roy*

37. *Puys le monstra a artus et luy dist Artus metz pie a terre.*

38. *Velas ton ennemy.*

39. *Se tu peulz recouurer ton compaignon. dy luy que vng cheualier vestu de blanc le salue. lequel ta la mene*

Artus steldē hē seluē te voete en hi
 nā berlof vande riddē wēliche hi
 ter stont quēte was en vlore hadde. En
 artus dede so veel dat hi bidē coninc quā
 die welckie hē seluē was vtrēdē in een
 scoone groene genoechlike plaetse. Ter
 stōt als artus bi hē quā so riep hi tot hē
 ter doot ter doot. En hi nā sijn swaert in
 sijn hante en sloech op eē vā sijn knechtē
 allulckē slach dat hi hē dat hooft cloefde
 tē tandē toe. Dē tweeften die hi geraecte
 sloech hi sijn arm of dat hi bleef liggen
 de op dier plaetsen. Den derde werp hi
 doot ter aerde. Die coninc die eē seer vroē
 mā was steldē hē seluē te werē. Mer hi
 en hadde anders gheene wapene dā eē
 cote dagge. wair bi dat hi artus niet te
 seer hinderen en mochte. Daer o als hi
 sach dat sijn drie knechtē doot warē loe
 waende hi intepnde mit sger lopē te ont
 come. Mer artus volchde hē en acht hael
 dē: en hi gaf hē so grote slach mitte plat
 te vā sijn swaerde op sijn hooft dat hi
 ter aerde viel. Doe seide hi Coninc val
 sche vrader. Sijn en moechtes n; misla
 hē ghi en hebt den coninc olpuier in dine
 vangnisse. Daer om segge ic u dat ghi

mi dien weder gheeft of anders belouē
 ic gode dat ic u hoeft vande buyt slaen
 sal. Doe bat hē die coninc om genade en
 hi seide. O edel ridder behout mi mijn
 lijf. ick sal len di weder geuen. Artus be
 loefde hem dat hi sijn leuē behoude sou
 mer des moeste hi hē verlekere dat hi
 hem ter stont weder senden soude: en dz
 hi hem luden beyde soude late gaē son
 der eenighen hinder te doen. Die coninc
 beloefde hem dat hij dat doen soude: en
 aldus ghinc hi werh al moede en vwo
 nen en hi quam in sijn casteel. Ter stont
 als hi daer gecomē was so beual hi dat
 men olpuier wter vā genisse sonde doe.
 Ende als oliuier voer hē quam eer dat
 hi moete hadde van spreken seide hi hē
 Coninc ick bidde di dat ghi mi doet ster
 uen: lieuer dan ghi mi weder om leght
 ter plaetsen daer ick wt come. Die coninc
 antwoerde hem. Het en gaet alsoe niet
 want een ridder heeft v vlost wter van
 ghenissen. en ick heb hem beloefte dat ic u
 ter stont tot hē sendē sal. Daer na beual
 hi dat men hem nieuwe cleederen geue
 soude ende alsoe laten gaen. Mer int scei
 dē seide hem die coninc. Olpuier ic weet